

VAAPAAN SIVISTYSTYÖN OPISKELIJA- PROFIILI 2019

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Vapaa Sivistystyö ry
FRITT BILDNINGARBETE RF

SISÄLTÖ

Vapaa sivistystyö	3
Vapaan sivistystyön opetus ja opiskelijaprofiili.	4
Koulutus ja opiskelijamäärät	5
Vapaassa sivistystyössä toteutetut opetustunnit	6
Tietoa opiskelijoista	8
Ikä	8
Koulutustausta	9
Pääasiallinen toiminta ennen koulutuksen aloittamista	9
Äidinkieli	10
Lyhyt yhteenveto vapaan sivistystyön koulutuksista vuonna 2019	11
Lähteet	12

VAPAA SIVISTYSTYÖ

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestäväen kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 2009/1765 1§)

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset.

- **Kansalaisopistot** ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.
- **Kansanopistot** ovat kokopäiväistä opetusta antavia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät nuorille ja aikuisille omaehtoisia opintoja, edistävät opiskelijoiden opiskeluvalmiuksia sekä kasvattavat heitä yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä.
- **Kesäyliopistot** ovat alueellisen koulustarjonnan oppilaitoksia, joiden toiminnassa painottuvat avoin korkeakouluopetus sekä alueen muihin osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaaminen ottaen huomioon myös korkeakoulutettu väestö.
- **Liikunnan koulutuskeskukset** ovat kokopäiväistä opetusta antavia valtakunnallisia sisäoppilaitoksia tai alueellisia oppilaitoksia, joiden tehtävänä on järjestää liikuntaharrastusta, hyvinvointia ja terveyttä edistävää koulutusta koko väestölle sekä liikunnan järjestö- ja seuratoimintaa palvelevaa koulutusta ja valmennustoimintaa.
- **Opintokeskukset** toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.

Vapaan sivistystyön koulutukset ovat omaehtoisia yleissivistäviä opintoja, jotka eivät johda tutkintoon. Laajuudeltaan koulutukset voivat olla muutaman tunnin mittaisista lyhytkursseista lukuvuoden mittaisiin opintoihin. Vapaan sivistystyön koulutuksille on ominaista, että koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitokset ja niiden ylläpitäjät itse ylläpitämisluvan puitteissa. Toimintaan liittyy myös vahvasti yhteisöllisyys, kansalaistoiminta sekä yhä suuremmissa määrin monikulttuurisuus.

Koulutukseen osallistujista valtaosa on aikuisia, jotka opiskelevat kehittääkseen itseään, oppiakseen uusia taitoja ja ylläpitääkseen jo olemassa olevia taitoja. Oman osaamisen kehittämisen lähtökohtana voi olla halukkuus hyödyntää koulutusta osana tutkintoon johtavaa koulutusta, tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumisessa tai työelämävalmiuksien parantamisessa. Osalle opiskelijoista uuden oppiminen ja osaamisen kehittäminen jo pelkästään on riittävä motiivi osallistua koulutukseen. Muita keskeisiä syitä vapaan sivistystyön koulutukseen osallistumiseen ovat harrastaminen ja sosiaaliset kontaktit.

Vuodesta 2018 alkaen vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat toteuttaneet kotoutumisen tukena maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutusta, jota järjestetään kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, kesäyliopistoissa ja opintokeskuksissa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat lisäksi toteuttaneet Opetushallituksen erityisavustuksilla muun muassa perustaitojen ja digitaalisten taitojen vahvistamiseen liittyvää aikuiskoulutusta, työllistymis- ja työmahdollisuuksien vahvistamista edistävää koulutusta sekä opetustoimen henkilöstökoulutusta.

Uusimpia merkittäviä painopisteitä vapaassa sivistystyössä ovat osaamisperusteisuuden ja osaamisen arvioinnin kehittäminen sekä kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen kehittäminen.

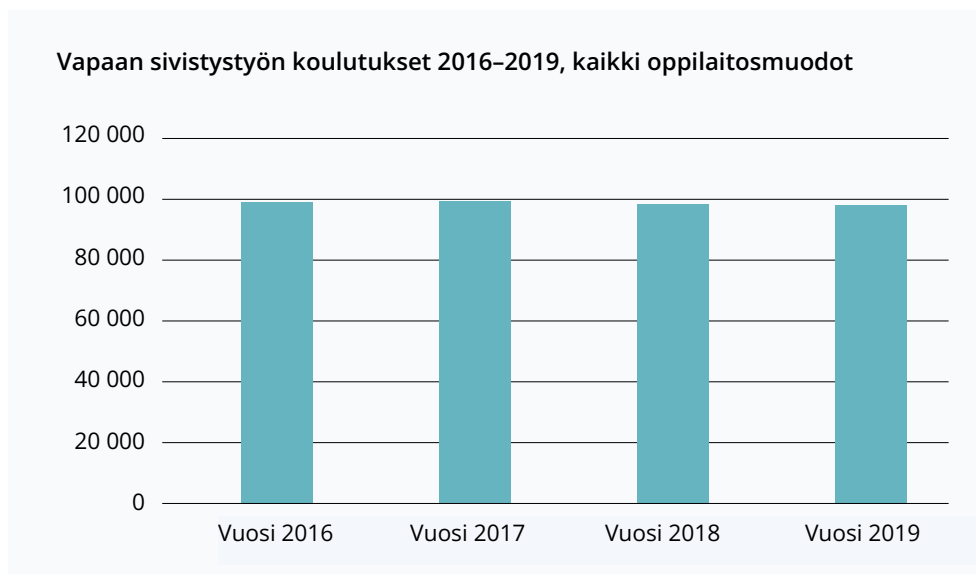
VAPAAN SIVISTYSTYÖN OPETUS JA OPISKELIJAPROFIILI 2019

Tilastokeskus kerää vuosittain vapaan sivistystyön koulutuksen määrällistä perustietoa. Tiedonkeruu ei ole henkilö pohjaista, joten valtakunnallisen tiedonkeruun kautta saatava määrällinen tilastotieto on suuntaa antavaa. Tilastot antavat kuitenkin hyvän yleiskäsityksen koulutusmuodon volyymin ja kehityksen suunnasta. Vuotta 2019 koskevan tiedonkeruun yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen toimeksiannosta tarkennettiin vapaan sivistystyön opiskelijaprofiilia siten, että perustiedonkeruun ohella Tilastokeskus kartoitti vapaan sivistystyön koulutuksiin osallistuneiden ikää, koulutustasoa, pääasiallista toimintaa ilmoittautumishetkellä (työllinen, työtön, opiskelija, eläkeläinen, muu) ja äidinkieltä.

KOULUTUKSET JA OPISKELIJAMÄÄRÄT

Vuosittain vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestävät yhteensä lähes 100 000 koulutusta, jotka vaihtelevat muutaman tunnin koulutuksista lukuvuoden mittaisiin koulutuksiin (Kuvio 1). Vuonna 2019 koulutuksiin osallistuttiin yhteensä 1 563 795 kertaa (bruttoluku) (Taulukko 1). Bruttoluvussa on laskettuna jokaisen osallistujan jokainen koulutukseen osallistuminen. Jos sama henkilö on osallistunut useampaan koulutukseen, hänet lasketaan bruttolukuun koulutustensa määrän mukaan. Koulutukseen osallistuneiden nettoluku oli noin 830 000. Tähän lukuun on jokainen henkilö laskettu vain yhden kerran riippumatta siitä, miten moneen koulutukseen hän on osallistunut samassa oppilaitoksessa. Naisia kaikista osallistujista oli noin 72 prosenttia.

Kuvio 1. Vapaan sivistystyön koulutukset vuosittain 2016–2019. Lähde: Tilastokeskus, Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

Taulukko 1. Vapaina sivistystyönä järjestettyyn koulutukseen osallistuneet (brutto) vuonna 2019 oppilaitostyyppin mukaan. Lähde: Tilastokeskus, Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

Oppilaitostyyppi	Osallistujamäärä (brutto)
Kansalaisopistot	1 066 712
Kansanopistot	98 463
Kesäyliopistot	44 241
Liikunnan koulutuskeskukset	113 088
Opintokeskukset	241 291
Yhteensä	1 563 795

VAPAASSA SIVISTYSTYÖSSÄ TOTEUTETUT OPETUSTUNNIT

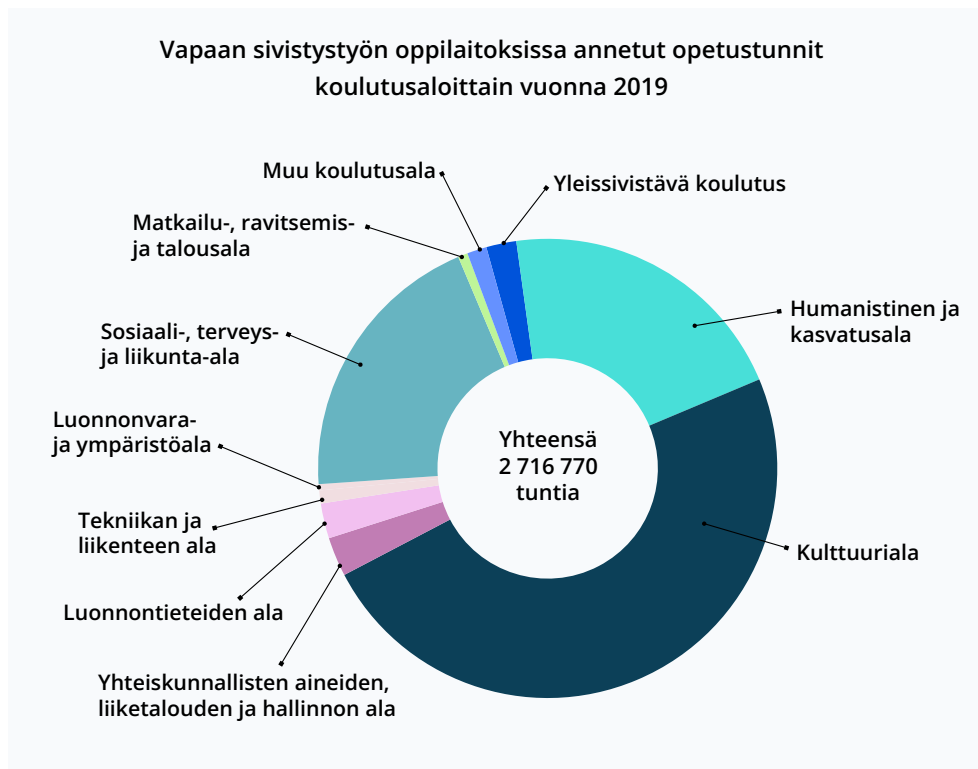
Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa toteutetuista tutkintoon johtamattoman koulutuksen opetustunneista noin 94 prosenttia oli vapaan sivistystyön koulutusta vuonna 2019. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa toteutettiin opetustunteja myös ammatillisena lisäkoulutuksena, työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena ja työnantajien tilaamina kursseina. Tutkintoon johtamattoman koulutuksen lisäksi osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista järjestää tutkintoon johtavaa koulutusta, esimerkiksi lukio-koulutusta, aikuisten perusopetusta tai ammatillista koulutusta. Tutkintokoulutuksen toteuttaminen edellyttää järjestämislupaa.

Vuonna 2019 vapaan sivistystyön koulutuksena järjestettiin kaikissa oppilaitosmuodoissa yhteensä 2 716 770 opetustuntia, joka on noin puolet kaikista tutkintoon johtamattomana koulutuksena järjestetyistä opetustunneista. Lähes puolet opetustunneista oli kulttuurialan koulutusta, johon sisältyvät mm. kädentaidot, musiikki, kuvataide, kirjallisuus ja esittävä taide. Reilu viidennes opetustunneista oli humanistiseen ja kasvatustieteiden alaan kuuluvia. Näistä valtaosa oli kieliopintoja. Hieman vajaa viidennes opetustunneista oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alaan kuuluvia opintoja, joista valtaosa oli liikunnan ja urheilun opintoja. (Taulukko 2)

Taulukko 2. Vapaana sivistystyönä järjestetyn koulutuksen opetustunnit koulutusaloittain vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

Koulutusala	Opetustuntia	%
Yleissivistävä koulutus	5 7558	2,1
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	56 6504	20,9
Kulttuuriala	132 1878	48,7
Yhteiskunnallisten aineiden, liiketalouden ja hallinnon ala	75 046	2,8
Luonnontieteiden ala	66 992	2,5
Tekniikan ja liikenteen ala	24 855	0,9
Luonnonvara- ja ympäristöala	12 010	0,4
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	535 899	19,7
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	18 581	0,7
Muu koulutusala	37 447	1,4
Yhteensä	2 716 770	100

Kuvio 2. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa annetut opetustunnit koulutusaloittain vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus – Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

Taulukko 3. Vapaa sivistystyönä järjestetyn koulutuksen yleisimmät koulutusalat oppilaitosmuodoittain vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

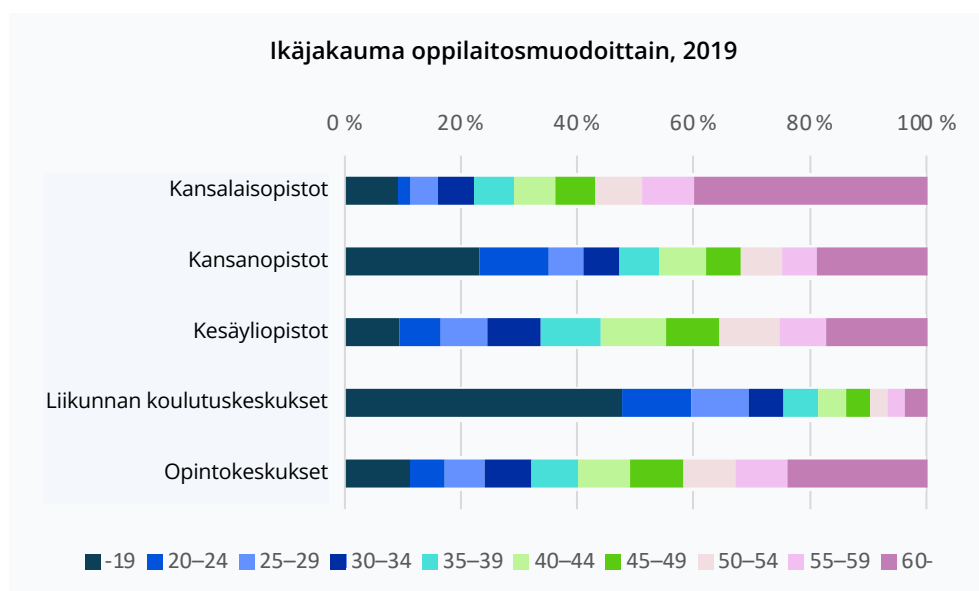
Kansalaisopistot	Liikunnan koulutuskeskus
Kulttuuriala	Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala (100 %)
Humanistinen ja kasvatusala	
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Opintokeskukset
	Kulttuuriala
Kansanopistot	Yhteiskunnallisten aineiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Kulttuuriala	Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Humanistinen ja kasvatusala	
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Kesäyliopisto	
Humanistinen ja kasvatusala	
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Kulttuuriala	

Viimeisen kymmenen vuoden aikana vapaan sivistystyön oppilaitoksissa järjestettyjen opetustuntien määrä on hieman vähentynyt. Eniten opetustunteja on vähentynyt kulttuurialalla, mutta vähennystä on tapahtunut myös humanistisella ja kasvatuksen alalla. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla annettujen opetustuntien määrä on puolestaan lisääntynyt.

TIETOA OPISKELIJOISTA

IKÄ. Opiskelijoiden ikäjakauma vaihteli oppilaitosmuodoittain. Vuonna 2019 Kansalaisopistoissa noin puolet (49 %) opiskelijoista oli yli 55-vuotiaita, kun taas alle 25-vuotiaiden osuus opiskelijoista oli noin 11 prosenttia. Kansanopistoissa opiskelijoista reilu kolmannes oli alle 25-vuotiaita ja joka neljäs (25 %) opiskelija oli yli 55-vuotias. Kansanopistojen opiskelijoista 40 prosenttia oli 25–54-vuotiaita. Kesäyliopistojen opiskelijoista joka neljäs (25 %) oli yli 55-vuotiaita ja alle 25-vuotiaita oli 16 prosenttia opiskelijoista. Liikunnan koulutuskeskuksissa 60 prosenttia opiskelijoista oli alle 25-vuotiaita ja vain 7 prosenttia oli yli 55-vuotiaita. Opintokeskuksissa noin kolmannes (33 %) opiskelijoista oli yli 55-vuotiaita ja alle 25-vuotiaita oli 17 prosenttia opiskelijoista. (Kuvio 3)

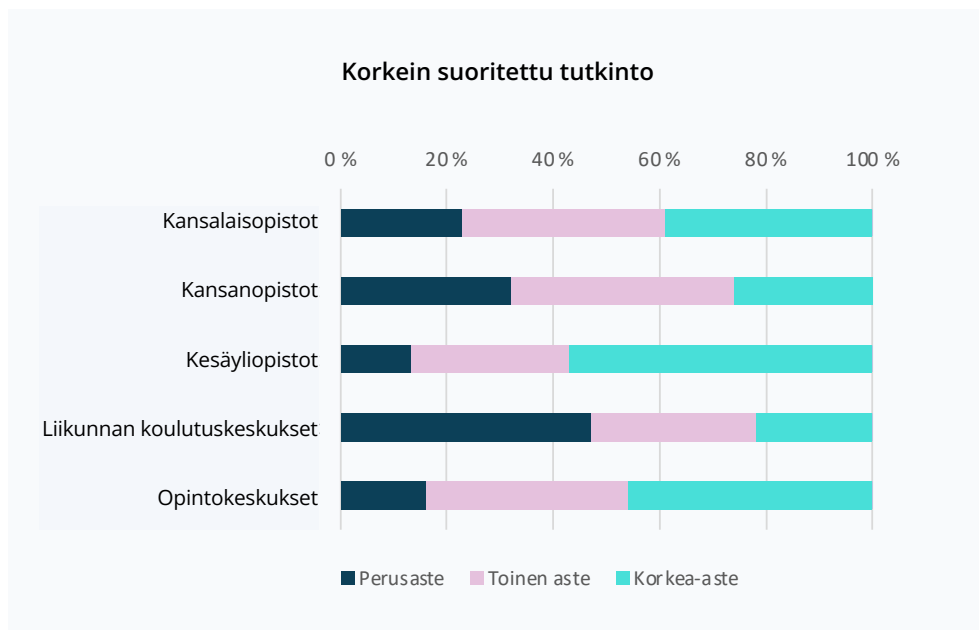
Kuvio 3. Vapaana sivistystyönä järjestettyihin koulutuksiin osallistuneiden ikäjakauma oppilaitosmuodoittain vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus.

KOULUTUSTAUSTA. Vapaan sivistystyön opiskelijoiden koulutustausta kokonaisuutena on jonkin verran 15 vuotta täyttäneen väestön koulutustasoa korkeampi. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa opiskelijoista oli 24 prosenttia, kun vastaava osuus koko 15 vuotta täyttäneen väestön osalta on 26 prosenttia. Korkea-asteen tutkinto oli 37 prosentilla, kun vastaava osuus koko väestössä on 33 prosenttia. On kuitenkin huomattava vapaan sivistystyön opiskelijoiden suuri yli 60-vuotiaiden opiskelijoiden osuus. Etenkin vanhemmissa ikäryhmissä vapaan sivistystyön koulutukseen hakeutuu väestön keskimääräistä koulutustasoa pidemmälle kouluttautuneita opiskelijoita. (Kuvio 4)

Koulutustauserot eri vapaan sivistystyön oppilaitosmuotojen välillä selittyvät suurelta osin koulutukseen osallistuneiden ikäjakaumalla.

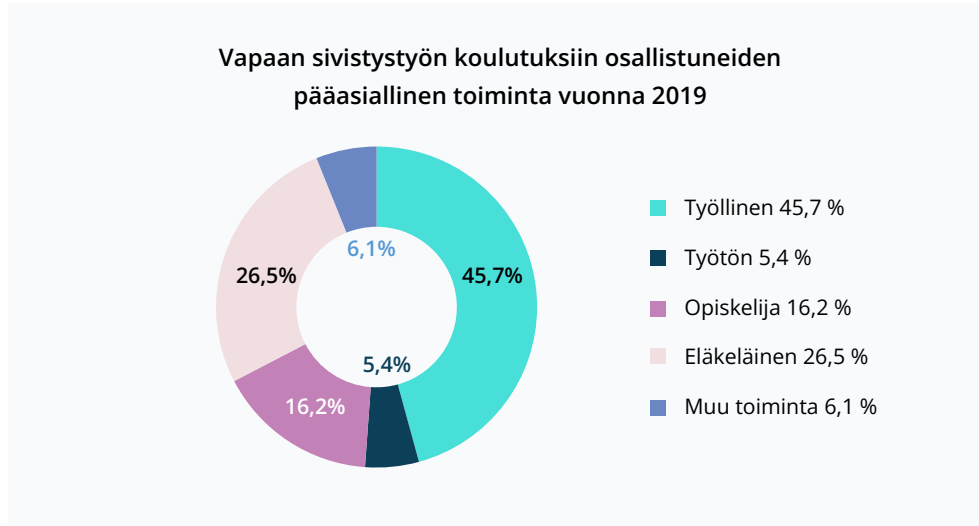
Kuvio 4. Vapaana sivistystyönä järjestettyihin koulutuksiin osallistuneiden korkeimman suoritettun tutkinnon koulutusaste oppilaitosmuodoittain vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus.

PÄÄASIAALLINEN TOIMINTA ENNEN KOULUTUKSEN ALOITTAMISTA.

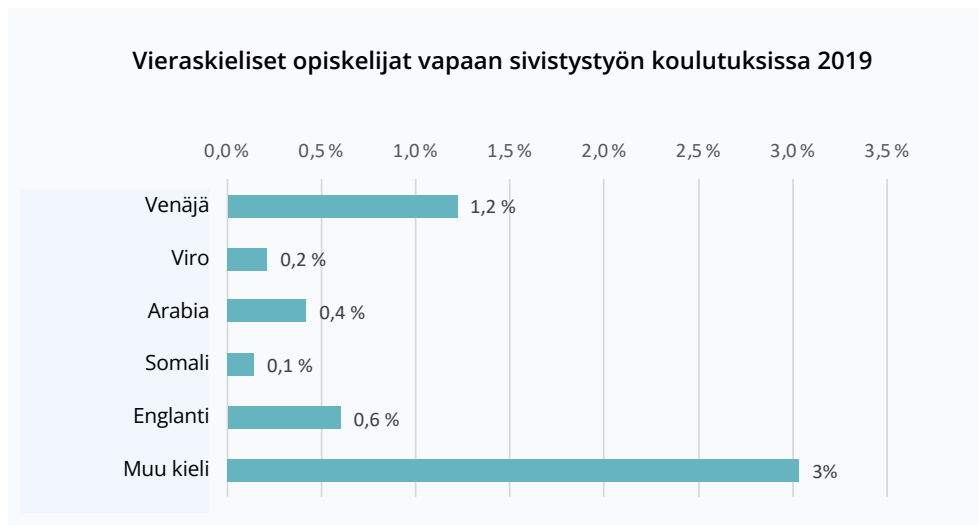
Oppilaitokset tiedustelivat opiskelijan pääasiallista toimintaa sillä hetkellä, kun hän ilmoittautui vapaan sivistystyön koulutukseen. Vapaan sivistystyön koulutukseen osallistuneista työllisiä oli 45,7 prosenttia. Työlliset olivat suurin osallistujaryhmä kaikissa muissa vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoissa paitsi liikunnan koulutuskeskuksissa, joissa koulutukseen hakeneista suurin osa oli opiskelijoita (56 %). Työllisten osuus koulutukseen ilmoittautuneista oli suurin kesäyliopistoissa (59 %) ja pienin liikunnan koulutuskeskuksissa (35 %). Eläkeläisten osuus oli suurin kansalaisopistoissa (32 %) ja seuraavaksi suurin opintokeskuksissa (25 %). Kaikkiaan eläkeläisiä oli yli neljännes kaikista osallistujista. Työttömien osuus vapaan sivistystyön koulutukseen osallistuneista oli 5,4 prosenttia. (Kuvio 5)

Kuvio 5. Vapaana sivistystyönä järjestettyihin koulutuksiin osallistuneiden pääasiallinen tehtävä ilmoittautumishetkellä vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus.

ÄIDINKIELI. Vuonna 2019 vapaan sivistystyön koulutuksiin osallistuneista noin kuusi prosenttia oli äidinkieleltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. Määrällisesti suurin vieraskielisten ryhmä oli venäjänkieliset, joita osallistui koulutuksiin noin 10 000 opiskelijaa. Seuraavaksi suurin ryhmä oli englanninkieliset, joita osallistui koulutuksiin vajaa 5 000 opiskelijaa. Vieraskielisten opiskelijoiden kirjo on laaja, mutta tiedonkeruuseen eroteltiin viisi erillistä kieltä, venäjä, viro, somalia, arabia ja englanti. Ryhmään ”muu kieli” tilastoitiin kaikkiaan noin 24 500 opiskelijaa. (Kuvio 6)

Kuvio 6. Vapaan sivistystyön koulutuksiin osallistuneet vieraskieliset heidän äidinkielenensä mukaan vuonna 2019.

LYHYT YHTEENVETO VAPAAN SIVISTYSTYÖN KOULUTUKSISTA VUONNA 2019

- Vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestivät yhteensä lähes 100 000 koulutusta, jotka vaihtelivat muutaman tunnin koulutuksista lukuvuoden mittaisiin koulutuksiin. Yhteensä vapaana sivistystyönä järjestettiin noin 2,7 miljoonaa opetustuntia.
- Vapaan sivistystyön koulutuksiin osallistui noin 830 000 henkilöä, jotka osallistuivat yhteensä noin 1 560 000 koulutukseen.
- Koulutuksiin osallistuneiden ikäjakauma vaihteli oppilaitosmuodoittain. Liikunnan koulutuskeskuksiin ja kansanopistoihin hakeutui keskimäärin nuorempia osallistujia kuin muihin vapaan sivistystyön oppilaitoksiin. Kansalaisopistojen ja opintokeskusten osallistujat edustivat suurelta osin varttuneempaa väestöä kuin muissa oppilaitosmuodoissa. Kesäyliopistojen osallistujat olivat pääasiassa työikäisiä.
- Koulutuksiin hakeutuneiden koulutustaustaerot eri oppilaitosmuotojen välillä selittyivät suurelta osin koulutukseen osallistuneiden ikäjakaumalla. Liikunnan koulutuskeskuksissa ja kansanopistoissa oli enemmän perusasteen tutkinnon varassa olevia kuin muissa oppilaitosmuodoissa. Opintokeskuksissa ja kesäyliopistoissa oli muita oppilaitosmuotoja enemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneita. Kansalaisopistoissa ei ollut vallitsevana selkeää yksittäistä koulutustaustaa.
- Työlliset olivat suurin osallistujaryhmä kaikissa muissa vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoissa paitsi liikunnan koulutuskeskuksissa, joissa koulutukseen hakeutuneista suurin osa oli opiskelijoita. Eläkeläisten osuus oli suurin kansalaisopistoissa ja seuraavaksi suurin opintokeskuksissa. Kaikkiaan eläkeläisiä oli yli neljännes kaikista osallistujista.
- Vapaan sivistystyön koulutuksiin osallistuneista noin kuusi prosenttia oli äidinkieltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. Määrällisesti suurin vieraskielisten ryhmä oli venäjänkieliset, toiseksi suurin ryhmä englanninkieliset.

LÄHTEET

Opetushallinnon tietopalvelu Vipunen. Tutkintoon johtamaton koulutus (sis. vapaa sivistystyö) <https://vipunen.fi/fi-fi/yhteiset/Sivut/Tutkintoon-johtamaton-koulutus.aspx>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten aikuiskoulutus [verkojulkaisu]. ISSN=1799-4535. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.10.2021]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/oiop/meta.html>

Opetushallitus
www.oph.fi

Vapaa Sivistystyö ry
peda.net/yhdistykset/vst